

SUOSITUS LIHATOIMIALALLE: LIHANTUOTTAJASOPIMUKSEN YKSIPUOLINEN MUUTTAMINEN

Sopimus on koko lihantuotannon arvoketjun perusta. Sopimus sisältää kaupallisen riskin jakamisen. Elintarvikeketjun kauppatapalautakunta suosittaa, että yritykset lihatoimialalla kiinnittävät huomiota siihen, ettei sopimuksia muuteta yksipuolisesti.

Elintarvikeketjun kauppatapalautakunta korostaa, että teurastamoyrityksen on huolehdittava siitä, että sen sopimusrakenteissa ja -käytännöissä otetaan ennalta huomioon mahdolliset muutostarpeet.

Sopimuksen muutostilanteessa lautakunta suosittaa, että teurastamoyrityksen on toimitettava lihantuottajalle ehdotuksensa sopimusmuutoksesta kirjallisesti hyvissä ajoin ennen ehdotettua muutosajankohtaa. Teurastamoyrityksen on myös arvioitava, millainen merkitys muutoksella olisi lihantuottajan asemaan. Lisäksi sopimuksen muutostilanteessa lihantuottajalle on varattava kohtuullinen sopeutumisaika.

Elintarvikeketjun kauppatapalautakunta myös muistuttaa, että sopimuksen jälkikäteistä muuttamista koskevat ehdot eivät saa olla epätasapainossa siten, että ne suosisivat neuvotteluvoimaltaan vahvempaa sopijaosapuolta eli teurastamoyritystä.

Elintarvikeketjun kauppatapalautakunta on selvittänyt lihantuottajina toimivien maatalousyrittäjien (jatkossa myös tuottaja tai lihantuottaja) ja lihateollisuuden välisiä sopimusasioita sekä kuullut alan eri toimijoita laajasti ja tasapuolisesti ajalla 7.2.-6.10.2023.

Asiassa on tullut ilmi, että alan sopimusasioissa on erilaisia käytäntöjä. Alan hyvän kauppatapan mukaisten käytäntöjen turvaamiseksi ja alan kehittämiseksi lautakunta antaa asiassa suosituksen.

Tausta

Lihantuotanto on yksityiskohtaisesti säännelty toimiala. Kuluttajan turvallisuuden takaaminen, eläinten hyvinvointi sekä eläinsairauksien välttäminen ovat alan toimintaedellytysten kannalta tärkeitä.

Toimiala jakautuu Suomessa karkeasti kolmen eri lihatyyppin tuotantoon: siipikarja, nauta ja sika. Siipikarjan tuotanto eroaa naudun ja sian tuotannosta muun ohella siinä, että siipikarjanbroilerin kasvatuskausi on edellä mainittuja huomattavasti lyhyempi, mikä heijastuu myös tuotantosopimukseen.

Elintarvikeketjun kauppatalautakunta on pyytänyt suurimpien teurastamoyritysten keskeisimpien lihatyyppien tuotantosopimukset ja perehtynyt niihin yksityiskohtaisesti. Nyt annettava suositus soveltuu kuitenkin myös muihin kuin edellä mainittuja eläinlajeja koskeviin sopimukseen.

Eläinten teurastusliiketoiminta on Suomessa hyvin keskittynyttä. Esimerkiksi kolme suurinta toimijaa teurastavat lähes kaikki siat. Lisäksi toimialalle tyypillistä on, että se on kotimarkkinakeskeinen ja tuottajien erikoistuminen on vähäistä. Lihantuottajien tuotantorakennusten investoinnit ovat rahamääräisesti mittavia, mistä syystä niiden kuolettamisaika on jopa vuosikymmeniä.

Suurin osa teurastamoyritysten hankinnasta on sopimustuotantoa. Alalle ei ole laadittu yleisiä sopimusehtoja. Teurastamoyrityksen ja tuottajan välisen sopimuksen sopimusehdot ovat teurastamoyrityksen yksipuolisesti laatimat ehdot.

Teurastamoyrityksen ja tuottajan välinen tuotantosopimus saattaa olla hyvin yksityiskohtainen sisältäen runsaasti pääasiassa tuottajaa sitovia velvoitteita. Sopimuksessa voi olla lukuisia liitteitä ja viittauksia teurastamoyrityksen päivittyville verkkosivuille. Sopimuksen liitteitä, jotka voivat vaikuttaa osapuolten velvollisuuksiin saatetaan muuttaa muutaman kerran vuodessa tai useamminkin. Eräiden yritysten sopimuksen liitteet eivät kuitenkaan sisällä juridisesti velvoittavaa aineistoa.

Elintarvikeketjun kauppatalautakunnan arviointi

Aiemmat suositukset

Elintarvikeketjun kauppatalautakunta toteaa aluksi, että se on 23.1.2018 antanut [suosituksen](#) aiheesta kirjalliset sopimukset ja sopimuksen yksipuolinen muuttaminen.

Lautakunta suositti, että alan toimijat kiinnittävät huomiota siihen, ettei sopimuksia muuteta yksipuolisesti. Lautakunta muun ohella totesi, että sopimus

on koko arvoketjun perusta. Kun sopimus on tehty, sitä ei saa yksipuolisesti muuttaa. Sopijaosapuolilla on oikeus luottaa siihen, ettei sopimusehtoja yksipuolisesti heikennetä toisen vahingoksi. Sopimusehdoilla sopijakumppanit jakavat liikesuhteeseen liittyvän kaupallisen riskin. Kun sopimus on tehty, sopijaosapuolen on voitava rakentaa oma liiketoimintansa sen mukaan ja voitava luottaa siihen, ettei riskinjakoa jälkikäteen yksipuolisesti muuteta.

Sopimusta voi muuttaa jälkikäteen, mutta se edellyttää, että molemmat sopijaosapuolet hyväksyvät muutoksen. Hyvä kauppatapa kuitenkin edellyttää, että se sopijaosapuoli, jolla on vahvempi neuvotteluasema, ei voi määrätä yksipuolisesti, miten sopimusta muutetaan.

Suomen sopimusoikeudessa vallitsee kohtuusperiaate. Jos sopimuksen jälkikäteistä muuttamista koskevat ehdot ovat epätasapainossa siten, että ne ovat selvästi neuvotteluvoimaltaan vahvempaa sopijaosapuolta suosivia, sopimus saattaa muodostua kohtuuttomaksi. Tällöin sopimusta voidaan jälkikäteen kohtuullistaa sopimusoikeudellisen sovittelunormiston nojalla.

Lisäksi elintarvikeketjun kauppatapalautakunta on 13.12.2019 antanut heikomman sopijaosapuolen suojaa koskevan [suosituksen](#) kaupan ja tuottajan välisessä sopimussuhteessa.

Lautakunta totesi, että tuottaja on sopimussuhteen heikompi osapuoli, koska sen toimeentulo on riippuvainen sopimussuhteesta kauppiaan. Tuottajalla on asemansa vuoksi erityinen tarve voida luottaa siihen, että sopimussuhde toimii ennustettavalla tavalla. Heikomman suojaamisen periaate rajoittaa sopimussuhteen vahvemman sopimusosapuolen oikeutta esimerkiksi muuttaa sopimusta.

Lisäksi lautakunta totesi, että sopimusoikeuteen kuuluu myös lojaliteettivelvoite, joka koskee kumpaakin sopijaosapuolta. Erityisesti lojaliteettivelvoite kuitenkin vaikuttaa vahvemman osapuolen velvoitteisiin. Sopijaosapuolen on voitava rakentaa oma liiketoimintansa sopimuksessa sovitun mukaisesti ja voitava luottaa siihen, ettei riskinjakoa jälkikäteen yksipuolisesti muuteta.

Mainitut suositukset ovat koskeneet koko elintarvikeketjua eli myös nyt käsiteltävää lihantuotantoalaa ja sen sopimuksia.

Sopimuksen muuttaminen

Elintarvikeketjun kauppatapalautakunta toteaa, että lihantuotantotoimialan sopimuskäytäntöjä selvitettyä on käynyt ilmi, että eräissä sopimussuhteissa sovitut sopimusehtoja muutetaan sopimuksen voimassaoloaikana yksipuolisesti. Tällöin teurastamoyritys kirjaa muutoksen sen sähköiseen järjestelmään ja muutos astuu voimaan

jopa välittömästi. Tällaista menettelytapaa käytettäessä muutoksesta ei välttämättä edes ilmoiteta tuottajalle millään tavoin, vaan hänen pitää aktiivisesti etsiä tietoa mahdollisista muutoksista teurastamoyrityksen digitaaliselta alustalta tai verkkosivuilta.

Lautakunta toteaa, että kun teurastamoyritys muuttaa sopimusehtoja tai muita sopimukseen ja osapuolten velvoitteisiin vaikuttavia velvoittavia ohjeita, muutokset vaikuttavat lihantuottajan liiketoimintaan. Sopimuksen yksipuolinen muuttaminen saattaa aiheuttaa huomattaviakin lisäkustannuksia lihantuottajille.

Kuten 23.1.2018 annetussa suosituksessa niin myös lihatoimialan osalta elintarvikeketjun kauppatapalautakunta korostaa sitä, että sopimus on kaksipuolinen oikeustoimi ja koko arvoketjun perusta. Kun sopimus on tehty, sitä ei saa yksipuolisesti muuttaa. Sopijaosapuolilla on oikeus luottaa siihen, ettei sopimusehtoja yksipuolisesti heikennetä toisen vahingoksi. Sopimuksen jälkikäteinen muuttaminen voi sinällään olla joskus tarpeellista lihatoimialalla. Näin olisi esimerkiksi ilmastotoimiin liittyvän lainsäädännön tätä edellyttäessä.

Sopimuksen jälkikäteisen muuttamisen edellytyksenä on, että molemmat sopimusosapuolet hyväksyvät muutoksen. Hyvän kauppatavan vaatimuksesta seuraa, ettei se sopijaosapuoli, jolla on vahvempi neuvotteluasema, voi määrätä yksipuolisesti, miten sopimusta muutetaan. Tästä syystä, jos tiettyä sopimusehtoa voidaan sopimuksen mukaan tarkistaa jälkikäteen, sopimuksessa tulee erikseen ja yksiselitteisesti määritellä se, missä tilanteessa näin voidaan toimia, miten tällöin menetellään ja millä aikataululla.

Teurastamoyrityksen on syytä huomata, että sopimusehdoilla sopijaosapuolet ovat jakaneet liikesuhteeseen liittyvän kaupallisen riskin. Kun sopimus on tehty, lihantuottajan on voitava rakentaa oma liiketoimintansa sen mukaan ja voitava luottaa siihen, ettei riskinjakoa jälkikäteen yksipuolisesti muuteta. Sopimuksen yksipuolinen muuttaminen saattaa johtaa jopa siihen, ettei lihantuottajan ole mahdollista kuolettaa tuotantolaitosinvestointejaan tai muutoin jatkaa liiketoimintaansa.

Alan sopimussuhteissa on myös huomattava, että lihantuottaja on pääsääntöisesti sopimussuhteen heikompi osapuoli, koska sen toimeentulo on riippuvainen sopimussuhteesta teurastajayritykseen. Lihantuottajalla on asemansa vuoksi erityinen tarve voida luottaa siihen, että sopimussuhde toimii ennustettavalla tavalla. Heikomman suojaamisen periaate rajoittaa sopimussuhteen vahvemman sopimusosapuolen eli teurastamoyrityksen oikeutta muuttaa sopimusta.

Sopimuksen muuttaminen on toki sallittua ja sopimuksessa voidaan sopia muuttamista koskevista menettelytavoista. Lautakunta kuitenkin huomauttaa, samoin kuin 23.1.2018 antamassaan suosituksessa, että Suomen sopimusoikeudessa vallitsee kohtuusperiaate. Jos sopimuksen jälkikäteistä muuttamista koskevat ehdot ovat epätasapainossa siten, että ne ovat selvästi neuvotteluvoimaltaan vahvempaa sopijaosapuolta suosivia, sopimus tai sen yksittäinen ehto saattaa muodostua kohtuuttomaksi. Esimerkiksi, jos teurastamoyritys voi edellyttää lihantuottajan tekemän uusia investointeja, sopimus tai tätä asiaa koskeva

sopimusehto saattaa muodostua kohtuuttomaksi. Tällöin sopimusta tai sen ehtoa voidaan jälkikäteen kohtuullistaa sopimusoikeudellisen sovittelunormiston nojalla.

Elintarvikeketjun kauppapalautakunta korostaa, että suomalaisen elintarvikemarkkinan kestävyys ja kehittymisen edellytyksenä on, että lihantuotantotoimialan kaikki toimijat toimivat hyvän kauppatavan mukaisesti.

Suositus

Edellä mainituilla perusteilla elintarvikeketjun kauppapalautakunta suosittaa lihantuotantotoimialle, että

- alan yritykset kiinnittävät huomiota siihen, ettei sopimuksia muuteta yksipuolisesti, esimerkiksi muuttamalla sopimusehtoja tai muita sopimukseen ja osapuolten velvoitteisiin vaikuttavia velvoittavia ohjeita;
- teurastamoyritys huolehtii siitä, että sen sopimusrakenteissa ja -käytännöissä otetaan ennalta huomioon mahdolliset muutostarpeet;
- sopimuksen muutostilanteessa teurastamoyritys toimittaa lihantuottajalle ehdotuksensa sopimusmuutoksesta kirjallisesti hyvissä ajoin ennen ehdotettua muutosajankohtaa. Menettelyssä voidaan hyödyntää helppokäyttöisiä digitaalisia toimintoja;
- teurastamoyritys arvioi, millainen merkitys muutoksella olisi lihantuottajan asemaan;
- sopimuksen muutostilanteessa lihantuottajalle varataan kohtuullinen sopeutumisaika;
- sopimuksen jälkikäteistä muuttamista koskevat ehdot eivät ole epätasapainossa siten, että ne selvästi suosisivat neuvotteluvoimaltaan vahvempaa sopijaosapuolta eli teurastamoyritystä;
- teurastamoyritykset ja lihantuottajat käyvät yhdessä keskusteluja kehittääkseen alan sopimuskäytäntöjä toimialan yhteiseksi parhaaksi;
- toimialan yritykset seuraavat aktiivisesti lautakunnan antamia suosituksia ja huomioivat omassa toiminnassaan niiden edellyttämät muutokset; ja
- toimialan järjestöt seuraavat aktiivisesti lautakunnan antamia suosituksia edistääkseen jäsenensä toimintaedellytyksiä parhaalla mahdollisella tavalla.

Asian käsittelyyn ovat osallistuneet elintarvikeketjun kauppapalautakunnan puheenjohtaja professori Veikko Vahtera sekä jäsenet varatuomari Risto Airikkala, professori Niklas Bruun, professori Kirsi-Maria Halonen, insinööri Ilkka Mäkelä, toimitusjohtaja Hannu Pellinen ja oikeustieteen tohtori Kari-Pekka Syrjä.

Veikko Vahtera
puheenjohtaja

Paula Paloranta
sihteeri